

Context based at a glance to teaching word in teaching Turkish to foreigners in “Yeni Hitit” books¹

YTÖ “Yeni Hitit” kitabındaki sözcük öğretimine bağlam temelli bir bakış

Yunus Şenyiğit²
Bekir İnce³

Abstract

First problem experienced in teaching Turkish to foreigners is teaching words. Policies about teaching words built on three main elements. "What will we teach?", "How much will we teach?", "How will we teach?" One of the hardest questions about teaching words is “what kind of way should be adopted”. Purpose of this study is to describe which techniques used at textbooks which used in teaching Turkish to foreigners. Document survey model used in this descriptive study. In this context, “Yeni Hitit” Textbook prepared by Ankara University, analyzed in B1-B2 levels and methods, which used at teaching words, described. Frequencies and percentages used at analysis of collected data. Results of this study reveals, full context, semi-context and context free techniques in teaching words founds same place at relevant textbooks.

Keywords: teaching words, context, teaching Turkish to foreigners

[\(Extended English abstract is at the end of this document\)](#)

Özet

Yabancılara Türkçe öğretiminde yaşanan sorunların başında sözcük öğretimi sorunu gelmektedir. Sözcük öğretimine ilişkin belirlenmesi gereken politikalar üç temel unsur üzerine bina edilmektedir: “Neyi öğreteceğiz?”, “Ne kadar öğreteceğiz?”, “Nasıl öğreteceğiz?”. Sözcük öğretimine dair sorulacak en zor sorulardan biri, “nasıl bir öğretim yolunun benimsenmesi gerektiği” sorusudur. Bu çalışmanın amacı, yabancılara Türkçe öğretirken kullanılan ders kitaplarında sözcük öğretiminin hangi tekniklerle yapıldığını betimlemektir. Betimsel bir çalışma olan bu araştırmada yöntem olarak doküman taraması modeli kullanılmıştır. Bu bağlamda Ankara Üniversitesi Hitit Kitabı B1-B2 seviyesinde incelenmiş ve sözcük öğretiminde benimsenen teknikler betimlenmeye çalışılmıştır. Toplanan verilerin analizinde frekans ve yüzdelerden yararlanılmıştır. Çalışmanın sonuçları, sözcük öğretiminde tam bağlam, yarı bağlam ve bağlamdan bağımsız tekniklerin ilgili ders kitabında hemen hemen eşit ölçüde yer bulduğunu ortaya koymaktadır.

Anahtar Sözcükler: Sözcük Öğretimi, Bağlam, Yabancılara Türkçe Öğretimi.

¹This study is an abridged version of a project prepared in Sakarya University, Institute of Education Sciences at the Department of Turkish Language Teaching in 2014.

² MA, Sakarya University, Faculty of Education, Turkish Education, y_senyigit@hotmail.com

³ Assist. Prof Dr, Sakarya University, Faculty of Education, Turkish Education, bince@sakarya.edu.tr

1. Giriş

Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminin en temel amaçlarından birisi dil öğrencisinin geniş bir aktif ve pasif söz dağarcığına sahip olmasını sağlamaktır. Vardar’a göre kelime dağarcığı bir insanın sahip olduğu sözcüklerin bütününe verilen addır (Vardar 1998, akt. Yağcı vd, 2012: 2). Hem Türkçeyi ana dili olarak konuşanlar hem de yabancı dil olarak öğrenenler açısından tanınan, bilinen, kullanılan sözcük sayısı ile dilin ustaca kullanılması arasında güçlü bir ilişki vardır. Tabii bu noktada açıklanması gereken kavramlardan birisi “bilmek” kavramı olsa gerek. Herhangi bir kelimeyi bilmek, o kelimeyi doğru seslendirmek, doğru yazmak, konuşurken ve yazarken yerinde kullanmak, okuduğunda ya da duyduğunda da ne ifade ettiğini anlamak demektir (Yağcı vd, 2012: 2).

“Ne öğreteceğiz?”, “Ne kadar öğreteceğiz?” ve “Nasıl öğreteceğiz?” soruları yabancı dil öğretim programlarının ve ders araç-gereçlerinin biçimlenmesinde etkili üç temel sorudur. “Ne öğreteceğiz?” sorusunun cevapları arasında sözcük öğretimi, dil bilgisi öğretimi ve kültür aktarımı ilk sırada yer almaktadır. Tarihi süreçte olduğu gibi bugün de önemle üzerinde durulması gereken hususların başında sözcük öğretimi gelmektedir. Sözcük öğretimi, sözcüğün anlamının ve telaffuzunun öğretilmesi, bağlamına göre uğrayacağı biçimsel değişikliklerin ve bağlamda kazanacağı farklı anlamların kavratılması gibi etkinlikleri içerir.

Sözcük öğretimi; sözcük listelerinin ezberletilmesi, ezberletilen sözcüklerin bir bağlamda kullanılması, çağrışımlar ve ilişkilendirmeler yoluyla sözcüklerin kavratılması, sözcük anlamının bağlamdan çıkarılması vb. farklı yöntem ve tekniklerle yapılabilmektedir. Yirminci yüzyıla kadar sözcük öğretiminde daha çok dilbilgisi çeviri yöntemi ya da davranışçı yaklaşım gibi geleneksel yaklaşımların etkisi ile sözcük listelerinin ezberletilmesi, ezberletilen sözcüklerin metin içinde kavratılması yöntemi benimsenmiştir. Yirminci yüzyılda ise bilişsel yaklaşımın da etkisi ile bağlamsal yöntem ve teknikler kabul görmeye başlamış, ders kitaplarında bu yöntem ve teknikler kullanılmıştır. Bu çalışmanın amacı, yabancılar Türkçe öğretirken kullanılan ders kitaplarında sözcük öğretiminin hangi tekniklerle yapıldığını betimlemektir.

1.1 Sözcük öğretimi ve bağlam

“Bir dil birimini çevreleyen, ondan önce veya sonra gelen, birçok durumda söz konusu birimi etkileyen, onun anlamını, değerini belirleyen birim veya birimler bütünü, kontekst” (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2014) anlamına gelen bağlam, Aksan’ın ifadesiyle bir göstergenin, birlikte bulunduğu öteki göstergelerle oluşturduğu ve anlamı aydınlatan bütünün adıdır (Aksan,1998:75).

Her sözcüğün bir temel anlamı bir de bağlamsal anlamı vardır, her kullanımda anlamı bağlam belirginleştirir (Guiraud, 199:42 atk. Tanın, 2004:73). İlk kez karşılaşılan sözcüklerin anlamı cümle ya da parçadaki anlamın bütünselliğinden anlaşılacağı gibi, önceki ya da sonraki sözcüklerin

çağrışımları sayesinde de anlaşılabilir. Ayrıca sözcükler, bağlam içerisinde yeni anlamlar kazanabilir ve bağlamı dikkate almadan bu anlamlar kavranamaz. Bilinmeyen sözcüklerin bağlamdan öğrenilmesi için bağlam ipuçlarından yararlanmak ve öğrencinin dil düzeyine göre bu ipuçlarını güçlendirmek gerekir. Sözcük dağarcığı ve kavram geliştirme süreçlerinde yararlanılabilecek dokuz tür bağlam ipucu vardır (Öztürk ve Otluoğlu, 2001 akt. Göçer, 2009:1035-1036):

- a. Betimsel İpuçları: Zihinde oluşturduğu görüntü ile sözcüğün anlaşılmasına yardım eden betimlemelerdir.
- b. Sözlü İpuçları: Önceki ya da sonraki sözcüklerin sözcüğün anlaşılmasına yardım etmesidir.
- c. Yaşantı İpuçları: Okuyucunun geçmişteki yaşantı ve gözlemleri, bilmediği sözcüğün anlamını bulmasına yarar.
- d. Karşılaştırma ve Çelişki İpuçları: İki sözcük birbiri ile karşılaştırıldığında veya zıt anlamlar taşıdığına ortaya çıkar. Birisi yaygın, diğeri ise bilinmeyen sözcükler olabilir.
- e. Eş Anımlı Sözcük İpuçları: Bir cümlede aynı anlama gelen iki sözcük vardır; bunlardan bilinen, bilinmeyen anlamının bulunmasını sağlar.
- f. Özetleyici Sözcük İpuçları: Bilinmeyen sözcük, bulunduğu cümlede veya kendinden önceki birçok cümlede dile getirilen fikirlerin özetidir.
- g. Tanım İpuçları: Cümlede bilinmeyen sözcüğün doğru tanımını bulunmaktadır.
- h. Kip İpuçları/Metnin Havası: Cümlenin ya da paragrafın genel havasının bilinmeyen sözcüğün anlamını çağrıştırdığı ipuçlarıdır.

Bağlam, son yıllarda ana dil öğretiminden hareketle yabancı dil öğretiminde de ön plana çıkmaya başlamıştır. Ancak bağlamsal yaklaşımların dil öğrenmeye olumlu etkilerini öne süren çalışmalar olmakla birlikte başlangıç ve orta seviyelerde bağlama dayalı yaklaşımın olumlu sonuçlar vermediğini ortaya koyan çok sayıda çalışma bulunmaktadır (Wind ve Davidson, 1989; Gershman, 1970; Hafız ve Tudor, 1989; akt. İnce,2013:149). Bu çalışmalar daha çok bağlamdan bağımsız ya da yarı bağlam temelli çalışmaların özellikle alt ve orta seviyelerde etkin olduğunu ortaya koymaktadır. Nitekim bu yaklaşım Krashen’in “Kuluçka evresi” adını verdiği dil edinim evresinin özellikleri ile de uyumlu gözükmektedir.

1.2 Bağlam türleri

Doğal bağlam ve pedagojik bağlam olmak üzere iki tür bağlam söz konusudur. Belirli sözcükleri öğretmek amacıyla hazırlanan bağlamlara **pedagojik bağlam**, belirli bir sözcüğü öğretme amacı taşımaksızın bir yazı alanı içinde oluşturulan bağlamlara da **doğal bağlam** denmektedir. Hedef sözcüğün anlamını yanlış gösteren doğal bağlama “**yanıltıcı bağlam**”, hedef sözcüğün anlamıyla ilgili ipucu sunmayan doğal bağlama, “**yönlendirmeyen bağlam**”, hedef sözcüğün genel kategorisi

hakkında ipucu sunan doğal bağlama, “**genel bağlam**”, hedef sözcüğün doğru ve özel anlamına yönlendiren doğal bağlama da “**yönlendirici bağlam**” denmektedir (Yaman ve Akkaya, 2012: 2605-2606). Bu çalışma, ders kitabındaki etkinliklerin hangi bağlam türünde olduğunu tespit etmekten çok, var olan etkinliklerin bağlamla ilişkilerinden hareketle bir sınıflamaya gitmeyi amaçlamaktadır.

1.3 Sözcük öğretimi yöntem ve tekniklerinin bağlama göre sınıflandırılması

Oxford ve Crookal (1991), Yabancı dil öğretiminde kullanılan teknikleri, bağlamla ilişkileri bakımından üç bölümde incelemektedir:

- a. Bağlam Dışı Teknikler
- b. Yarı Bağlamsal Teknikler
- c. Tam Bağlamsal Teknikler (akt. Yıldız, 2013:361)

Oxford ve Crookal’ın (1991) bağlam tasnifi dikkate alınarak sözcük öğretiminde kullanılan yöntem ve teknikleri sınıflandırmak mümkündür. Bu çalışmada sınıflandırma yapılırken etkinliklerin içerikleri dikkate alınmıştır. Söz gelimi “resimlerden yararlanma” tekniği, resimle sözcüğün ilişkisine göre bağlamdan bağımsız, yarı bağlamsal ya da tam bağlamsal olarak nitelenmiştir.

1.4 Bağlam dışı yöntem ve tekniklerle sözcük öğretimi

Sözcüğün anlamını, öğretmen açıklamaları ya da sözlük gibi doğrudan yollarla veren tekniklere bağlam dışı teknikler denmektedir. Yabancı dil öğretiminin önemli bir alanı olan sözcük öğretiminde geleneksel yaklaşım, bağlam dışı teknikler üzerine kurulmuştur. Türkçenin yabancı dil olarak öğretilmesine yönelik ilk kitaplardan bu yana bağlam dışı tekniklerle sözcük öğretimi yapıldığı ancak bağlama da belirli ölçülerde yer verildiği görülmektedir. Söz gelimi dilbilgisi çeviri yönteminde önce hem hedef dilde hem de amaç dilde sözcük listelerinin hazırlandığı, öğrencilerin bu sözcük listelerini ezberlediği, akabinde de bu sözcükleri değişik cümleler içinde –sözlü ya da yazılı olarak- kullandığı bilinmektedir.

Zaman zaman yabancı dil öğretiminde, ana dili öğretiminde olduğu gibi, bağlam temelli sözcük öğretimi yapılması gerektiği söylene de aslında özellikle A1-A2 hatta B1 seviyesinde bağlam dışı teknikler ve yarı bağlamsal tekniklerin ağırlıklı olması, B2 seviyesinden itibaren ise tam bağlamsal etkinliklere artan bir çizgiyle yer verilmesi gerektiği söylenebilir (İnce, 2013;145-147). Bağlamdan bağımsız yöntem ve teknikler şöyle sıralanabilir:

- a. Sözcük Listeleri
- b. Sözcük Defteri veya Sözcük Kartı
- c. Flaş Kartlar

- d. Sözlük Kullanma
- e. Tahtaya Şekil, Kroki ve Resim Çizme/yansıma

1.5 Yarı bağlamsal yöntem ve tekniklerle sözcük öğretimi

Yarı bağlamsal tekniklerin odağında gruplandırma, ilişkilendirme ve çağrışım vardır. Sözcükler görsel, işitsel ya da tepkisel benzerlik ya da farklılıkların çağrışımı yoluyla öğrenilir. Aşağıdaki yöntem ve teknikleri yarı bağlamsal olarak nitelenebilir.

- a. Sözcük Grupları Oluşturma
- b. Resimlerden Yararlanma
- c. Çağrışım Yardımıyla Sözcük Öğretimi
- d. İşitsel Benzerliklerden Yararlanarak Sözcük Öğretimi
- e. Fiziksel Tepkiyle İlişkilendirerek Sözcük Öğretimi
- f. Zihinsel İmajdan Yararlanarak Sözcük Öğretimi
- g. Jestler, Mimikler, Taklit ve Tasvirlerle Sözcük Öğretimi
- h. Kavram Haritalarıyla Sözcük Öğretimi
- i. Soru-Cevap

1.6 Tam bağlamsal yöntem ve tekniklerle sözcük öğretimi

Tam bağlamsal etkinliklerde bir beceriye ait bir metin ya da bağlam içerisinde karşılaşılan sözcüklerin bağlamdan çıkarılması söz konusudur. Sözcük öğretimi, okuma, dinleme, yazma ve konuşma becerileriyle bütünleşik olarak yapılır. Bağlamsal etkinliklerin amacına ulaşabilmesi için öğrencinin karşılaştığı metinde bilmediği sözcüklerin sayı ve nitelik bakımından anlaşılmayı engellemeyecek düzeyde olması gerekir (Yıldız, 2013:361-362).

Bir metinde öğretilmek istenen sözcük veya sözcük grubu, deyim ve atasözleri kasıtlı olarak güçlendirilmiş bir bağlamla sunulmalıdır (Akpınar, 2010:103). Tam bağlamsal yöntem ve tekniklerde sözcüklerin öğretilmesinde okuma ve dinleme etkinliklerinden, kavratılmasında da konuşma ve yazma etkinliklerinden yararlanılmaktadır.

Aşağıdaki öğretim teknikleri tam bağlamsal olarak nitelenebilir.

- a. Dinleme Etkinlikleriyle Sözcük Öğretimi
- b. Müzikten Yararlanarak Sözcük Öğretimi
- c. Okuma Etkinlikleriyle Sözcük Öğretimi
- d. Konuşma ve Yazma Etkinlikleriyle Sözcük Öğretimi
- e. Dramatizasyonla Sözcük Öğretimi
- f. Etkileşimli Cd'lerle ve İnternet Tabanlı Programlarla Sözcük Öğretimi
- g. Sözcük Öğretiminde Oyunlardan Yararlanma

h. Video Görüntüleriyle Sözcük Öğretimi

i. Soru-Cevap

Soru-Cevap tekniğinin içeriği tam bağlamsal ya da yarı bağlamsal oluşunu belirler. Bir sözcükten çağrışım yoluyla başka bir sözcüğün anlamına ulaşmayı sağlayacak şekilde uygulanan soru-cevap yarı bağlamsal, bir tema etrafında gelişen soru-cevap ise tam bağlamsal olarak nitelenebilir.

1.7 Öğretilen sözcüklerin kalıcı hale getirilebilmesi ve tekrar

Hatırlama; sözcüğü depoya atma, depoda tutma, depodan alma ve kullanma aşamalarını içerir (Scrievener, 1994:83-84; atk.Yılmaz, 2007: 16). Peterson’ın 0-18 saniye arasındaki unutma miktarı üzerine yaptığı deneyde, bilginin öğrenildiği andan itibaren yavaş yavaş unutulmaya başlandığı belirtilmektedir. Üç saniye sonra, öğrenilenlerin % 62’si hatırlanırken, on sekizinci saniyede %15’i hatırlanmaktadır (Senemoğlu, 1997:276; akt. Yaman ve Gülcan,2009).

Öğrenmeyle ilgili yapılan araştırma ve gözlemlerde, uygulamayla edinilen bilgi ve becerilerin daha kalıcı olduğu sonucuna ulaşılmıştır (MEB, 2006:2; akt. Yaman ve Gülcan,2009). Bu nedenle ilk duyulduğunda kısa süreli belleğe alınan sözcükler, çeşitli etkinlikler yapılarak uzun süreli belleğe aktarılmalıdır (Yaman ve Gülcan,2009; İnce, 2013). Nitekim Dokuz Eylül Üniversitesi’nde tekrar yöntemlerinin, bağlama dayalı yöntemlerin ve bağlama dayalı olmayan yöntemlerin sözcük öğretimindeki etkisi üzerine yapılan bir çalışma, yabancı dil öğretiminde bağlamın sanılanın aksine çok etkili olmadığını bilakis tekrar çalışmalarının bağlam tekniklerine göre daha etkili olduğunu ortaya koymuştur (İnce, 2013: 149).

Tekrar edilmeyen her bilgi gibi sözcükler de zamanın yıpratıcılığına karşı direnemez. Bir sözcük, hangi yöntem ve teknikle öğrenilmiş olursa olsun belirli aralıklarla ve uygun zamanlarda tekrar edilmeli ki öğrenme kalıcı olsun. Bu tekrarlar, öğrenilen sözcüklerin doğal ortamlarda dinleme ve konuşma becerileri aracılığıyla tekrarlanması şeklinde olabileceği gibi yazılı ve görsel medyayı takip etmek ya da kitap okumak şeklinde de gerçekleşebilir. Öte yandan cepte taşınabilen sözcük kartları, bulmacalar gibi farklı oyun etkinliklerinden de özellikle sözcüklerin tekrarlanmasında yararlanılabilir.

2. Yöntem

Nitel gözlemlere dayanan betimleme araştırması özelliğindeki bu çalışma, tür olarak “tanımlayıcı araştırma”dır. Çalışmada doküman tarama yöntemi uygulanmıştır. Doküman taramada var olan belgeler incelenerek hedeflenen olgu veya olgular hakkında veri toplanır.

2.1 Evren ve örneklem

Araştırmamızın evreni YTÖ ders kitaplarıdır. Örneklemini ise Ankara Üniversitesi Türkçe ve Yabancı Dil Uygulama ve Araştırma Merkezi TÖMER tarafından hazırlan “Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı-2”dir.

2.2 Verilerin toplanması

“Yeni Hitit-2”deki etkinlikler ünite ünite incelenerek bu etkinliklerin sözcük öğretimi ile ilişkileri, etkinliklerdeki söz varlığı ve öğretilmesi hedeflenen sözcük sayıları belirlenmiştir. Sözcük öğretimiyle ilgili etkinlikler bağlam temelinde incelenmiş ve sınıflandırılmıştır.

2.3 Verilerin analizi

Yeni Hitit kitabındaki sözcük öğretimini hedefleyen etkinliklerin bağlamla ilişkisi belirlenmeye çalışılmış, bağlamdan bağımsız, yarı bağlamlı ve tam bağlamsal etkinliklerin kitaptaki dağılımları belirlenmiştir.

3. Bulgular

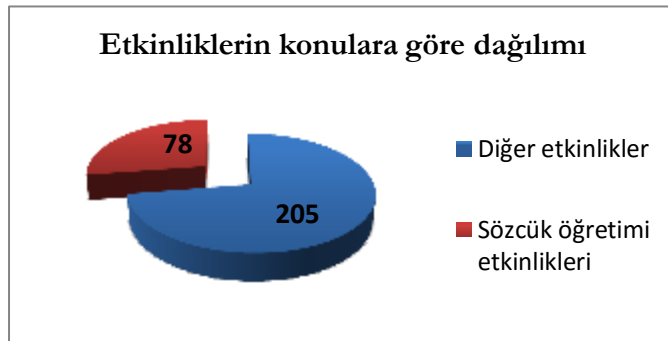
3.1 Yeni Hitit-2’de sözcük öğretimine verilen yer

Yeni Hitit-2’deki etkinliklerin sözcük öğretimi bağlamında incelenmesi sonucunda elde edilen ilk bulgular aşağıdaki gibidir:

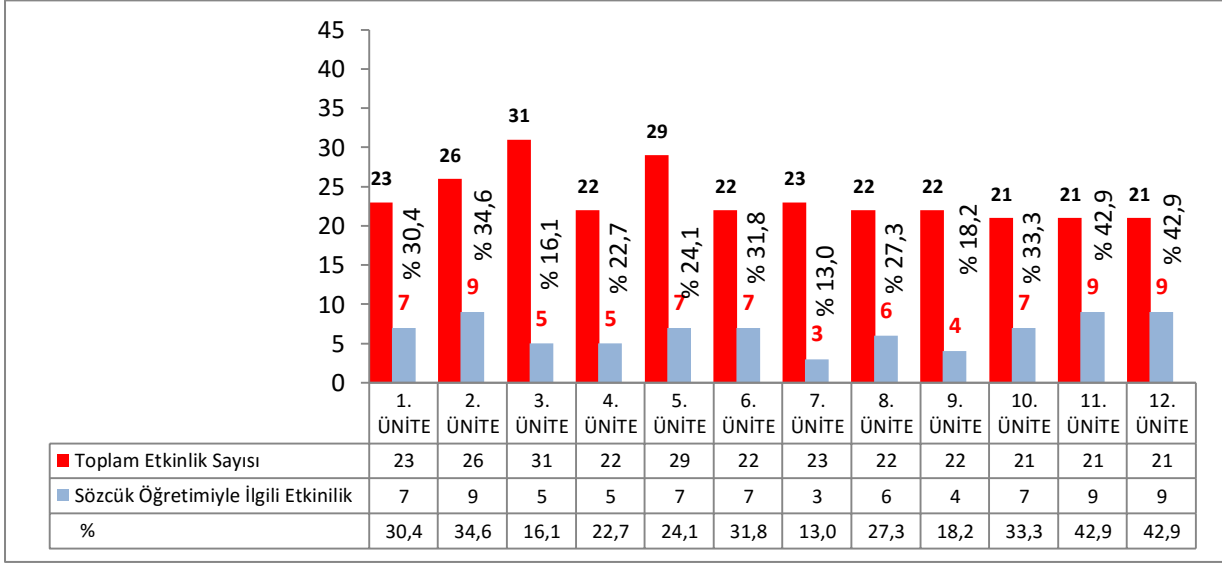
Yeni Hitit-2’de toplam 283 etkinlik yer almaktadır. Sözcük öğretimiyle doğrudan ilişkili olduğunu düşündüğümüz 78 etkinlikte yer alan sözcük sayısı ise 402’dir.

Her bir üniteye öğretilmesi hedeflenen sözcük sayısı 16 ile 107 arasında değişmektedir ancak bu sayılara öğrencinin kendi durumuna göre bilmediği sözcüklerin öğrenilmesine yönelik açık uçlu etkinliklerde hedeflenen sözcük sayısı dâhil değildir.

Grafik 1. Yeni Hitit-2’deki Sözcük Öğretimi Etkinliklerinin Toplam Etkinliklere Oranı

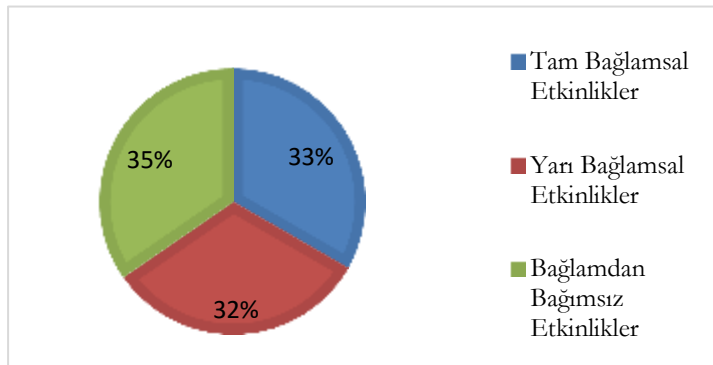
Yeni Hitit-2’deki 283 etkinlikten %28’i sözcük öğretme amacı taşımaktadır, %72’si ise sözcük öğretimiyle doğrudan ilişkili değildir. Sözcük öğretimine yönelik etkinliklerin ünitelere dağılımıyla ilgili analiz sonuçları ise tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 1: Yeni Hitit 2'de Sözcük Dağarcığı Etkinliklerinin Ünitelere Göre Dağılımı

Tablo 2 incelendiğinde 12 üniteden oluşan Yeni Hitit-2 kitabında, her üniteye var olan sözcük öğretimi etkinliklerinin toplam etkinliklere oranının her üniteye değişkenlik gösterdiği ve % 13 ile % 42,9 arasında bir dağılım aralığına sahip olduğu gözlenmektedir.

3.2 Yeni Hitit-2'de sözcük öğretimi etkinliklerinin bağlam temelli görünümü

Yeni Hitit-2'de sözcük öğretimiyle ilgili 78 etkinliğin bağlamdan bağımsız, yarı bağlamsal ve tam bağlamsal yöntem ve tekniklere dağılımı, neredeyse eşit bir şekilde gerçekleşmiştir. Kitapta, 27 bağlamdan bağımsız, 25 yarı bağlamsal etkinliğe yer verilirken tam bağlamsal etkinlik sayısı 26 olmuştur.

Grafik 2: Yeni Hitit 2'deki Sözcük Öğretimi Etkinliklerinin Bağlam Temelinde Dağılımı

3.3 Yeni Hitit 2’de bağlamdan bağımsız sözcük öğretimi etkinliklerine ilişkin bulgular

Bağlamdan bağımsız etkinlikler; daha çok iki dilli sözcük listeleri, sözlük çalışmaları ve öğretmen açıklamaları gibi doğrudan yapılan etkinliklerden oluşmaktadır.

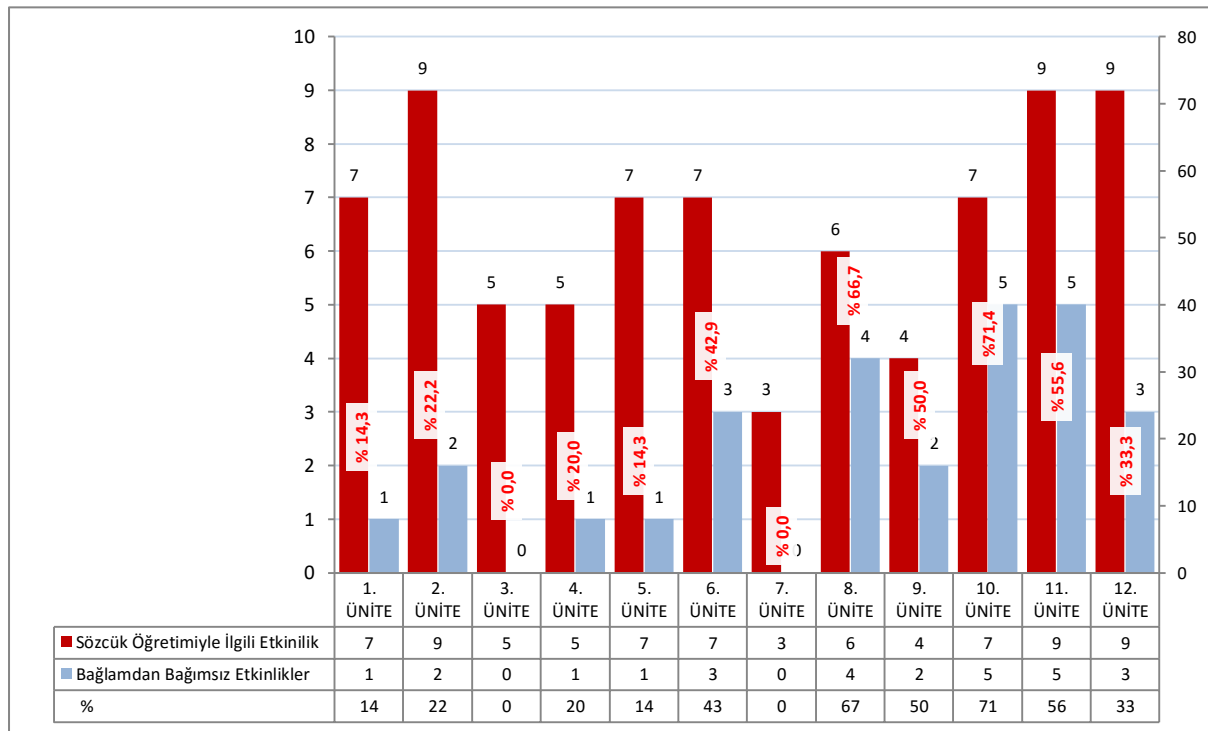
Nitekim kitaptaki etkinlikler de bu tanımlamaya uyup uymadıklarına göre bir değerlendirmeye tabi tutularak belirlenmiştir. Kitapta bulunan bağlamdan bağımsız söz dağarcığı etkinliklerinin daha çok sözlük çalışması ve close (Boşluk doldurma) çalışmalarından oluştuğu gözlenmiştir.

Yeni Hitit-2’de sözcük öğretimine yönelik yer alan 29 etkinliğin modelleri arasında şunlar bulunmaktadır:

- yerleştirme etkinliği,
- işaretleme etkinliği,
- dinleme-işaretleme etkinliği

Yeni Hitit-2’deki bağlamdan bağımsız etkinliklerin ünitelere dağılımına ilişkin analiz sonuçları tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2. Yeni Hitit 2’deki Bağlamdan Bağımsız Etkinliklerin Ünitelere Göre Dağılımı

Tablo 2 incelendiğinde bağlamdan bağımsız etkinliklerin sayı bakımından ünitelere göre değişiklik gösterdiği gözlenmektedir. Ayrıca 10. ve 11. ünitelerde tema etkinliklerinde geçen sözcüklerin

öğretilmesinin ancak öğretmen açıklaması ya da sözlük kullanılması ile mümkün olabileceği saptanmıştır.

3 ve 7. ünitelerde ise hiçbir etkinlik bağlamdan bağımsız yöntem ve tekniklerle ilişkilendirilememiş, öte yandan diğer ünitelerde ise ortalama 1-3 arasında etkinlikte bağlamdan bağımsız sözcük öğretiminin benimsendiği gözlenmiştir.

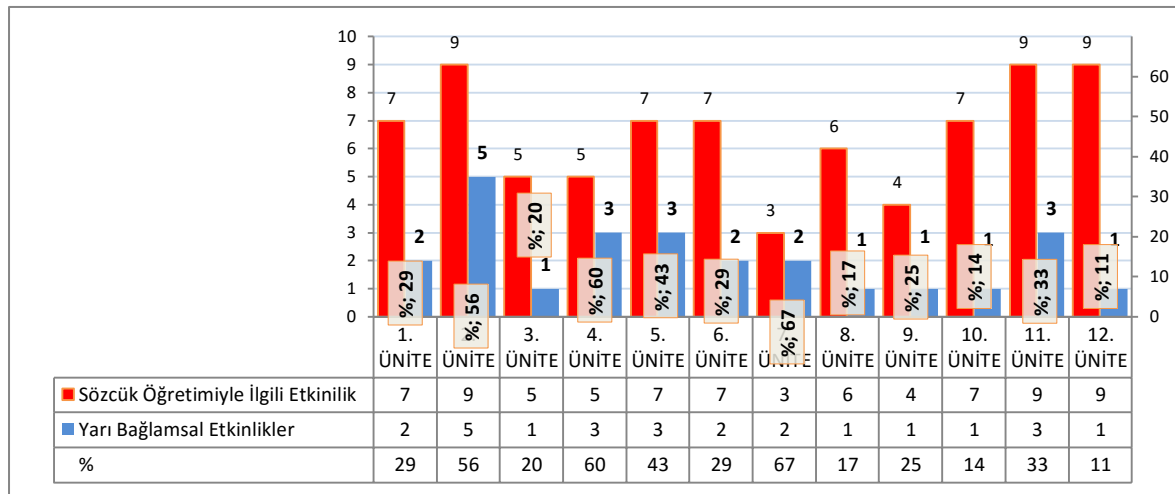
3.4 Yeni Hitit-2'deki yarı bağlamsal sözcük öğretimi etkinliklerine ilişkin bulgular

Yarı bağlamsal etkinlikler, gruplama, ilişkilendirme ya da çağrışım odaklıdır. Yarı bağlamsal etkinliklerde sözcükler, benzerlik ya da karşıtlık yönünden gruplandırılabilir, posterlerin çağrışım gücünden yararlanılabilir.

Resimler ve sözcükler arasında ilişki kurulması istenebilir, hedef dildeki bir sözcükle ana dilindeki bir sözcük arasında ses benzerliklerinden yararlanılarak sözcüğün anlamı kavratılabilir. Jest, mimik, taklit ve tasvirlerle sözcüğün anlamı pekiştirilebilir; kavram haritalarıyla sözcükler arasındaki anlamsal ilişkiler vurgulanabilir.

Yeni Hitit-2'deki işaretleme, eşleme, yerleştirme, tabloları anlatma, tamamlama etkinlikleri, yarı bağlamsal nitelik göstermektedir. Bununla birlikte yarı bağlamsal özellik gösteren bu etkinliklerinin içeriğinde zaman zaman bağlamdan bağımsız çalışmalara da yer verildiği gözlenmektedir. Nitelik olarak yarı bağlamsal görünümdeki 25 etkinliğin 2'sinde bilinmeyen sözcüklerin, 23'ünde ise belirli sayıda (Bu sayı 1-30 arasında değişmektedir) sözcüğün anlamının sözlükten bulunması istenmektedir.

Tablo 3. Yeni Hitit-2'deki Yarı Bağlamsal Etkinliklerin Ünitelere Göre Dağılımı

Yeni Hitit-2’ye üniteler açısından bakıldığında 2, 4, 5 ve 11. ünitelerde 3 ya da daha çok yarı bağlamsal etkinliğe yer verildiği, diğer ünitelerde ise en az bir ya da iki etkinlikte yarı bağlamsal tekniklerin kullanıldığı görülmüştür.

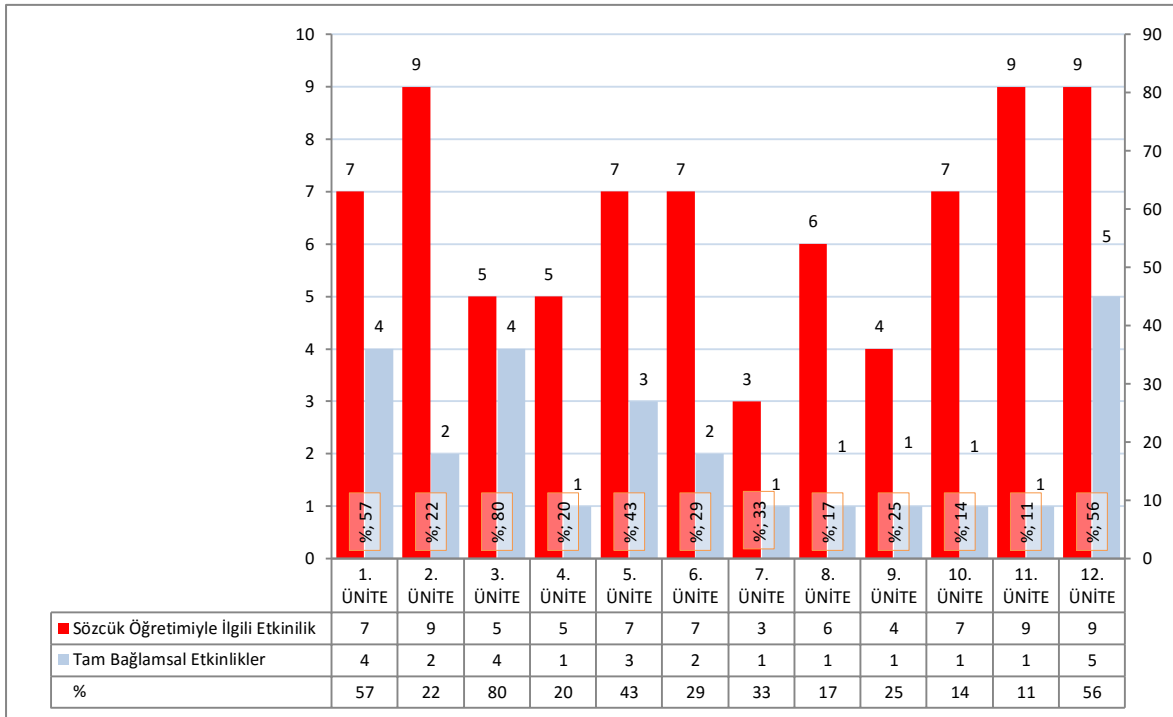
3.5 Yeni Hitit-2’deki tam bağlamsal sözcük öğretimi etkinliklerine ilişkin bulgular

Tam bağlamsal etkinliklerde öğrenciden sözcük ya da söz öbeklerinin anlamını cümleden/metinden çıkarması beklenmektedir. Bilgiyi yapılandırma ve ilişkilendirmenin öğrenmenin kalıcılığı bakımından önemli olduğu önermesinden yola çıkan tam bağlamsal yöntem ve teknikler, yabancılara Türkçe öğretiminde B1-B2 düzeyinden itibaren artan bir oranda kullanılabilir.

B1-B2 seviyesindeki Yeni Hitit-2 kitabında, söz dağarcığı ile ilgili yarı bağlamsal ve bağlamdan bağımsız etkinliklere yer verilmiş olmakla birlikte tam bağlama dayalı çalışmalara da en az diğer bağlam teknikleri kadar yer ayrıldığı gözlenmektedir.

Yeni Hitit-2’deki tam bağlamsal etkinliklerle ilgili analiz sonuçları Tablo 4’de verilmiştir.

Tablo 4. Yeni Hitit-2’deki Tam Bağlamsal Etkinliklerin Ünitelere Göre Dağılımı

Yeni Hitit-2’de tam bağlamsal etkinliklerin sayısı ünitelere göre değişmekte; toplam 26 etkinlik, tam bağlamsal nitelik göstermektedir. Tam bağlamsal etkinliklerden 25’inde sözcük listesi verilmiş, (1-20 arası) ve verilen sözcüklerin anlamının, bağlamdan çıkarılması istenmiştir. Tam bağlamsal nitelik gösteren bir başka etkinlikte ise sözcük listesi verilmemiş ancak öğrencilerden ilk kez karşılaştıkları

sözcüklerin anlamını metinden çıkarmaları beklenmiştir. Öte yandan tablo 4 incelendiğinde tam bağlamsal etkinliklerin üniteler arasında eşit şekilde dağılmadığı gözlenmektedir.

4. Sonuç ve öneriler

Bir dilin öğrenimi-öğretimi ile ilgili eğitim-öğretim faaliyetlerinin merkezine her zaman sözcükler ve sözcük öğretimi konusu oturmuştur. Geçmişten günümüze bu önemin artarak geldiği söylenebilir. Hele ki hızla değişen teknoloji ve baş döndürücü bir şekilde gelişen dünya ile birlikte yaşamımızın çok değil beş-on yıl önceye göre bile ne kadar daha fazla sözcükle çepeçevre bir şekilde sarıldığını düşünecek olursak bu konunun önemini çok daha iyi anlamak mümkündür.

Nitekim bu araştırmanın sonuçları da yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kullanılan araçların sözcük öğretimini merkeze aldığını ortaya koymaktadır. Çalışmamızın ilk sonucuna göre Yeni Hitit-2 kitabındaki sözcük öğretimine ilişkin etkinliklerin bütün etkinliklere oranı %27,56’dır. B1-B2 seviyesinde öğrenilmesi gereken konuların sayıca çokluğu, dahası bu konuların geniş bir yelpazeye sahip olduğu düşünülecek olursa bu oranın olması gereken bir düzeyde olduğu söylenebilir.

Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde sözcük öğretiminin nasıl yapılması gerektiği de alanda yoğun olarak tartışılan konular arasındadır. Nitekim hem yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kullanılan araç gereçlere hem de bu alana yönelik hizmet veren kurumlara ilişkin yapılan çalışmalara bakıldığında yaşanan tartışmaların yansımaları rahatlıkla görülebilmektedir. Dolayısıyla, araştırmamızda kitaplara bu açıdan da bakılmış ve bazı sonuçlara daha ulaşılmıştır.

Bu bağlamda çalışmadan elde edilen bir diğer önemli sonuç, kitabın geneline bakıldığında sözcük öğretimine ilişkin kullanılan bağlam tekniklerinin nasıl bir dağılım gösterdiğine ilişkindir. Bu etkinlikler arasında bağlamdan bağımsız teknikler % 27,35 ile ilk sırada yer alırken tam bağlama dayalı etkinlikler 26,33 ile ikinci sırada ve yarı bağlamsal etkinlikler %25,32 ile üçüncü sırada yer almaktadır. Bu dağılım, belli bir dengeye sahip gibi gözükse de ilk hatta orta seviyelerde bağlamdan bağımsız ve yarı bağlama dayalı tekniklere daha çok ağırlık verilmesi gerektiğini söyleyen alan çalışmalarının sonuçları ile karşılaştırıldığında bu oranın az olduğu söylenebilir.

Çalışmamızın dikkatleri çeken üçüncü bir sonucu da, “bağlam” temeli üzerinden bakıldığında sözcük çalışmalarının ünite düzeyinde homojen bir dağılım göstermediğidir. Oysa olması gereken alt seviyelerden ileri seviyelere doğru bağlamdan bağımsız etkinliklerden bağlama dayalı etkinliklere doğru aşamalı bir geçişin olması gerektiğidir.

Bu sonuçlardan hareketle alanda ders araç gereci hazırlayan uzmanlara, okutmanlara ve kurumlara yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde sözcük dağılımı çalışmalarının hangi etkinlik modelleriyle yürütülmesi gerektiğine ilişkin aşağıdaki öneriler sunulabilir.

- Yabancılar Türkçe öğretiminde sözcük öğretiminin öncelikle planlanması gerekmektedir.
- Bu planlamayı yaparken hangi düzeylerde hangi yöntem ve tekniklerin hangi yoğunlukta kullanılması gerektiği ve hangilerinin daha etkili olduğuna ilişkin ayrıntılı araştırmalar yapılmalıdır.
- Ders kitaplarındaki sözcük öğretimi çalışmalarının A seviyesinden C seviyesine doğru aşamalı bir şekilde planlanması gereklidir.
- Ders araç gereçleri ve sınıf içi söz dağarcığı etkinlikleri alt ve orta seviyelerde bağlamdan bağımsız ve yarı bağlama dayalı çalışmalara ağırlık vererek üst seviyelere doğru ise tam bağlama dayalı çalışmalara öncelik vererek yapılandırılmalıdır.

KAYNAKÇA

- Akpınar, M. (2010). Deyim ve atasözlerinin yabancılar Türkçe öğretiminde kullanımı üzerine bir araştırma, Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Göçer, A. (2009). Türkçe eğitiminde öğrencilerin söz varlığını geliştirme etkinlikleri ve sözlük kullanımı, *Turkish Studies International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 4/4 Summer 2009*, p.1035-1036.
- İnce, B. (2013). Yabancı dil öğretiminin temel ve genel ilkeleri, *yabancılar Türkçe öğretimi el kitabı*, M. Durmuş ve A.Okur (editörler), Grafiker Yayınları, Ankara. s.143-156.
- Nation, P. (2001). Using small corpora to investigate learner needs in Ghadessy et al. (Eds.) small corpus studies and ELT Amsterdam: John Benjamins
- Tanın, R. (2004). Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde sözcük bilgisi ve öğretimi, Yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Türk Dil Kurumu, Güncel Sözlük (2014). http://tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&view=gts adresinden 20.01.2014 tarihinde erişildi.
- Uzun, N. E. (2010). Ankara Ü. TÖMER, *Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı-2*, Ankara.
- Yağcı, E., Katrancı, M., Erdoğan, Ö., UYGUN, M., Sınıf öğretmenlerinin kelime öğretiminde karşılaştıkları sorunlar ve kullandıkları yöntem-teknikler, *Uluslararası Eğitim Programları ve Öğretim Çalışmaları Dergisi*, 2(4) s. 1-12.
- Yaman, H. ve Gülcan, F. (2009). Sözcük dağarcığını zenginleştirme etkinliği olarak deyim öğretimi: Gösteri tekniği uygulaması, *SAÜ Fen Edebiyat Dergisi*, Sakarya, 59-71.
- Yaman, H. ve Akkaya, D. (2012). Dil biliminin kelime öğretimine açılan kapısı: Bağlam türleri, *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 7/3, Summer 2012*, p. 2599-2610, Ankara
- Yıldız, F.U. (2013). Sözcük ve sözcük öğretimi:357-364, içinde: *Yabancılar Türkçe öğretimi el kitabı*, M. Durmuş ve A.Okur (editörler), Grafiker Yayınları, Ankara, s. 227-240.
- Yılmaz, H. (2007). Comparison of teacher-provided keyword and context methods on retention of vocabulary, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Extended English Abstract

The problem of vocabulary teaching comes first in Teaching Turkish as a Foreign Language. The policies which are needed to be specified regarding vocabulary teaching are based on three factors. "What will we teach?", "How much will we teach?", "How will we teach?"

The question of "What will we teach?" can be answered as vocabulary teaching, grammar teaching and cultural transmission. Vocabulary teaching contains activities as teaching of the meaning and the pronunciation of the vocabulary, providing the understanding of the formal changes that a word will go through according to its context and how the meaning of a word differs in different contexts.

The question of "How much will we teach?" can be answered as the amount of the vocabulary according to the students' levels, the amount of metaphoric structures like idioms and proverbs, and to what extend grammatical structures will be taught. This study has focused on the answers of the question "How will we teach" and has especially tried to depict the relationship between "contextual approach" and the techniques the methods used in vocabulary teaching.

Vocabulary teaching can be managed through different methods and techniques like memorization of the vocabulary lists, using the memorized vocabulary in a context, comprehension of the vocabulary through connotations and associations, deducing the meaning of the vocabulary from the context etc. Until twentieth century, the method of memorization of vocabulary lists and using memorized vocabulary in a context has been adopted in teaching vocabulary. In the twentieth century contextual methods and techniques gained acceptance and this methods and techniques were used in school books.

Is a whole which illuminates meaning and created by an indicator with the other indicators.

There are two types of context in the teaching of the word: **Natural context** and **pedagogical context**. The **pedagogical context** is that context which prepared to teach specific words and the **natural context** which prepared to teach without seeking certain words. **The misleading context** is a natural context that shows the meaning of the misleading word. **The non-directing context** is a natural context that doesn't provide clues about the meaning of word. **The general context** that is a natural context is that providing clues about the general categories of target words. **The directing context** is a natural Context that directs to correction and specific means of target words.

Oxford and Crookal are examining to methods and techniques that used in teaching words in three categories:

- Context-free Techniques
- Semi Contextual Techniques
- Fully Contextual Techniques

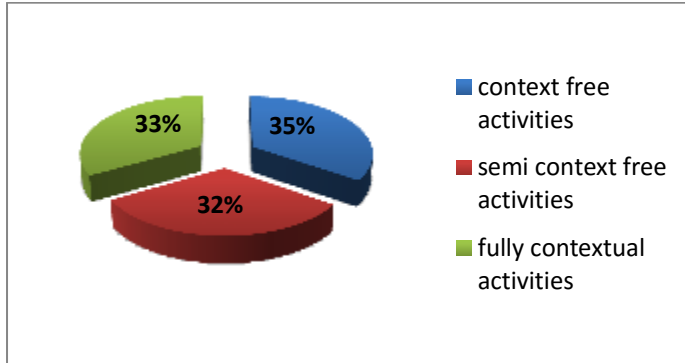
In this study, word teaching methods and techniques considered of Oxford and Crookal's classification above here.

This study which discusses the importance of vocabulary teaching with qualitative research methods in Teaching Turkish as a Foreign Language is a descriptive research. *New Hitit Turkish Course Book for Foreigners* which is an example of the course books prepared in order to teach Turkish to foreigners has been analyzed in B1-B2 levels and the techniques adopted in vocabulary teaching have been tried to be depicted.

The population of our study based on document scanning method is TFFL course books. Its paradigm is the '*New Hitit Turkish for Foreigners Course Book-2*' prepared by Turkish and Foreign Languages Research and Application Center of Ankara University, TÖMER.

The activities in "*New Hitit-2*" have been analyzed, their relationship with the vocabulary teaching, the amount of vocabulary in each unit and the amount of vocabulary that is wanted to be taught have been determined. Activities concerning vocabulary teaching have been analyzed and classified on the base of context, the distribution of the activities in the book which are context-free, semi context-free and fully contextual has been determined.

In the New Hitit-2 it has been seen that the distribution of 78 activities concerning vocabulary teaching as context free, semi context free, and fully contextual methods and techniques has occurred almost equally. There are 27 context-free, 25 semi context-free and 26 fully contextual activities in the book.

It has been thought that the suggestions below will contribute to the studies performed in the field of TTFL:

- Vocabulary teaching has to be planned particularly in Teaching Turkish as a Foreign Language.
- A detailed research must be performed about which methods and techniques should be used at which levels and at which intensity.
- Studies must be performed in order to form dictionaries according to levels.

An extended research must be done in order to classify the methods and techniques contextually in teaching vocabulary and experimental researches must be done concerning the impact of this methods and techniques.